

Dr Dr Małgorzata Hołda

Łódź, 19 kwietnia 2021

Zakład Literatury i Kultury Brytyjskiej

Instytut Anglistyki

Wydział Filologiczny

Uniwersytetu Łódzkiego

e-mail: malgorzata.holda@uni.lodz.pl

www: <http://anglistyka.uni.lodz.pl/holda-malgorzata-dr/>

Autoreferat

1. Imię i nazwisko Małgorzata Hołda

2. Posiadane dyplomy i stopnie naukowe

Doktor nauk humanistycznych w zakresie literaturoznawstwa na podstawie dysertacji pod pt. *Between Liberal Humanism and Postmodernist Fun: The Fiction of Malcolm Bradbury*, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu (2006)

Promotor: Dr hab. Jerzy Sobieraj, prof. SWPS, Warszawa

Recenzenci: Prof. zw. dr hab. Marta Wiszniowska-Majchrzyk, Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Toruń

Prof. zw. dr hab. Ewa Borkowska, Uniwersytet Śląski, Katowice

Doktor nauk humanistycznych w zakresie filozofii na podstawie dysertacji pt.

Paul Ricoeur's Concept of Subjectivity and the Postmodern Claim of the Death of the Subject, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie (2017)

Studia doktoranckie, Wydział Filozoficzny, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie, 2012–2017

Dysertacja nagrodzona Nagrodą JM Rektora UP JP II w Krakowie za najlepszą pracę doktorską.

Promotor: Prof. dr hab. Władysław Zuziak, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

Recenzenci: Prof. Adam J. Graves PhD, Metropolitan State University of Denver, USA

Prof. dr dr hab. Andrzej Wierciński, Uniwersytet Warszawski

Magister filologii angielskiej, na podstawie pracy: „Oscar Wilde's *The Picture of Dorian Gray* – A Mirror of the End of the XIX Century”, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu (1994)

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych

2021 – adiunkt, Zakład Literatury i Kultury Brytyjskiej, Instytut Anglistyki, Uniwersytet

Łódzki

- 2019 – 2021 adiunkt, Zakład Badań Intermedialnych, Kanadystycznych i Postkolonialnych, Instytut Anglistyki, Uniwersytet Łódzki
2018 – 2019, adiunkt, Katedra Języka Biznesu, Wydział Zarządzania, Politechnika Częstochowska
2018 – 2017 adiunkt, Akademia Ignatianum w Krakowie, Wydział Zamiejscowy, Mysłowice
2014 – 2015 adiunkt, Instytut Neofilologii, Filologia Angielska, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie
2011 – 2014 starszy wykładowca, WIEiK, Politechnika Krakowska
2011 – 2012 adiunkt Europejska Szkoła Wyższa im. ks. J. Tischnera, Wydział Lingwistyki Stosowanej
2003 – 2011 starszy wykładowca, wykładowca, Instytut Humanistyczny, Filologia Angielska Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa we Włocławku
2008 – 2011 starszy wykładowca, Instytut Neofilologii, Filologia Angielska Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Płocku
2001 – 2003 wykładowca, lektor, Katedra Filologii Angielskiej, Wydział Filologiczny, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
1994 – 2003 wykładowca, Sekcja Języka Angielskiego, Nauczycielskie Kolegium Języków Obcych we Włocławku

4. Osiągnięcie wynikające z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U 2016 r poz. 882 ze zm. w Dz. U. z 2016 r. poz. 1311)

Monografia:

On Beauty and Being: Hans-Georg Gadamer's and Virginia Woolf's Hermeneutics of the Beautiful. Berlin: Peter Lang. 2021.

Recenzenci: Prof. dr hab. Gerard Kilroy, Jesuit University Ignatianum Kraków, Campion Hall Oxford,
Prof. Cynthia R. Nielsen PhD, University of Dallas

Monografia habilitacyjna pt. *On Beauty and Being: Hans-Georg Gadamer's and Virginia Woolf's Hermeneutics of the Beautiful* jest owocem moich badań nad fenomenem piękna w dziele literackim, filozofii i sztuce. Publikacja eksploruje analogie pomiędzy hermeneutyczną estetyką Hansa-Georga Gadamera i filozofią piękna wyrażoną w lirycznych powieściach Virginii Woolf. Gadamer i Woolf ukazują piękno nie jako element dekoracyjny w ludzkiej egzystencji, który jest oderwany od Bycia, ale jako pozostające w nierozzerwalnej jedności z Byciem. Proponuję spojrzenie na hermeneutykę piękna Gadamera (*hermeneutic aesthetics*) i sposób jego przedstawiania w twórczości prozatorskiej Woolf, który odzwierciedla jej hermeneutyczną wrażliwość, we wspólnym dla nich ontologicznym podłożu. Komparatystyczna analiza dyskursu literackiego i filozoficznego umożliwia odkrycie nowych

dróg i pogłębienie refleksji nad pięknem w hermeneutyce Gadamera i przepojonej liryzmem prozie Woolf, a także jest egzemplifikacją interdyscyplinarnego dialogu w obszarze literatury i filozofii. Perspektywa hermeneutyczna pozwala dostrzec, że koncepcja Gadamera, która rewitalizuje Platońską ideę nierozzerwalności piękna i prawdy (*kalon i aletheia*) współgra z literackim uchwyceniem piękna przez Woolf. Podobnie, piękno odnajdywane w powtarzalności cyklu życia, które jest inspiracją do przebudzenia i odrodzenia (*redemptive cycle*) stanowi płaszczyznę istotnych powiązań pomiędzy estetyką Gadamera, jego refleksją nad spotkaniem z dziełem sztuki (*ontology of play*) i filozofią piękna, której Woolf daje wyraz w swoich narracjach. Prozatorskie kreacje najsłynniejszej powieściopisarki brytyjskiego modernizmu przedstawiają ludzką egzystencję jako zanurzoną w pięknie tego co powtarzalne i odnawialne (*eternal restoration*). Zestawienie literackiego dyskursu Woolf z filozoficznym dyskursem Gadamera jest ukierunkowane na rozszerzenie badań nad współsubstancjalnym charakterem filozofii i literatury.

Monografia składa się ze wstępu, trzech części i konkluzji. Pierwsza część zatytułowana: *Beauty as a Mode of Being* penetruje podobieństwa pomiędzy ontologicznym charakterem Gadamerowskiej hermeneutyki piękna a jego upostaciowieniem w prozie Woolf na podstawie powieści *Do latarni morskiej*. Czerpiąc z tradycji Platońskiej, a zwłaszcza z jego koncepcji jedności piękna i prawdy (*kalon i aletheia*), Gadamer podkreśla trzy aspekty piękna: oczywistość, promieniowanie i proporcjonalność. Tak zarysowaną konceptualizację odnoszę do sposobów uchwycenia tego co piękne w powieści *Do latarni morskiej*. W szczególności, zestawiam tu Gadamerowską rewitalizację myśli Platona z ukazaniem piękna w centralnej scenie powieści – *banquet party* – nawiązującej do *Symposium* Platona. Nierozłączność piękna i prawdy (*kalon i aletheia*) naszkicowana jest w powieści w jej głównych bohaterach – Pani i Panu Ramsay. Cechy piękna w jego różnorodności obrazowane są zarówno w tych postaciach, jak i innej bohaterce – artystce Lily. Jej kreacja stanowi swoistą przestrzeń, w której analizowane modalności piękna spotykają się. Motyw twórczości i refleksja nad postacią Lily, która jest jednocześnie twórcą i odbiorcą sztuki stanowi niewątpliwy łącznik pomiędzy filozofią piękna u Woolf i Gadamera. W procesie twórczym, który powieść przedstawia można odkryć charakterystyczne cechy Gadamerowskiej filozofii spotkania z dziełem sztuki. Warto zauważyć, że podążając za słynną maksymą Homera, *ut pictura poesis*, Woolf rozważa i obrazuje paralelność sztuki werbalnej i wizualnej. Refleksja nad tym wymiarem jej twórczości antycypuje część trzecią książki, w której poddaję analizie powiązania pomiędzy poetyką obu autorów.

Część pierwsza monografii podejmuje również tematykę piękna zawartego w nostalgicznym zwrocie ku przeszłości. Penetrując sposoby użycia przez Woolf romantycznego *toposu* piękna melancholijnego (*melancholy beauty*), podkreślam różnorodność jego ujęć w jej modernistycznej prozie. Paradoksalnie, metaforyczne obrazowanie piękna u Woolf nie jest wyłącznie poszukiwaniem nowych dróg wyrazu, testowaniem formy powieści, ale jest odczytywaniem na nowo wartości tradycji. Podejście hermeneutyczne w poszukiwaniach podobieństw pomiędzy Woolf i Gadamerem pozwala zauważyć, że rozwój jej powieściopisarstwa można rozpatrywać z perspektywy hermeneutyki kontynuacji (*hermeneutics of continuity*). Odniesienie do tradycji jest jedną z nośnych paralel pomiędzy hermeneutycznym rozumieniem *bycia-w-świecie* ujętym w nasyconych liryzmem narracjach Woolf a ontologiczną hermeneutyką Gadamera. Oboje wskazują na fundamentalną rolę tradycji dla odczytywania miejsca i znaczenia osoby ludzkiej w przestrzeni czasowej. Inne obszary badawcze, które poddaję refleksji w tej części monografii to istotność metafizyki światła, kruchość ludzkiego bycia (*Dasein*), rozumienie siebie (*Selbstverständnis*) i rozumienie *bycia-w-świecie* w kontekście medytacji nad pięknem.

Pierwsza część książki przedstawia szczególny charakter hermeneutycznej estetyki Gadamera na tle jego wielkich poprzedników. Chociaż Gadamer wychodzi od założeń Kanta i Hegla i w pewnych stopniu odnosi się do nich, wprowadza zupełnie inną optykę spotkania ze sztuką, odchodząc od spojrzenia na dzieło poprzez pryzmat subiektywnego odczucia – doznania (*Erlebnis*). Nowość myśli Gadamera opiera się na rozumieniu spotkania z dziełem sztuki jako *Erfahrung*. Określenie to wyraża ruch, aktywne wejście w dynamikę spotkania, które owocuje przemianą odbiorcy. Doświadczenie estetyczne jest zatem twórczą konfrontacją z tym co dzieło ‘mówi’ do nas. Nie jest to statyczny odbiór oparty na naszej wiedzy na temat epoki, w której dzieło powstało, czy też charakterystycznych cech gatunku przez nie reprezentowanego, ale jest to dynamiczne i intymne spotkanie, w którym widz/czytelnik/słuchacz pozostaje w dialogu w dziełem. Pojęcie *Er-fahrung*, które akcentuje przejście, zmianę, w jej dynamicznym charakterze wyraża również prawdę o tym, że spotkanie z dziełem sztuki jest *wydarzeniem* (*Ereignis*) w swojej niepowtarzalności i ważności, jak również *wydarzaniem się* (byciem w dialogu). Gadamer zauważa, że w spotkaniu estetycznym widz/czytelnik/słuchacz wchodzi w dialog z pięknem, które go oczarowuje, absorbuje, ‘wchłania’ w siebie, ‘przemawia’ do niego. Podkreśla on, że w naszej kontemplacji piękna coś ważnego wyłania się – tym co się wyłania jest prawda. Według Gadamera, w doświadczeniu piękna dokonuje się przemiana – *metanoia* – spotkanie estetyczne powoduje, że odbiorca nie może pozostać niewzruszenie w tym samym punkcie swojej egzystencji i być tym samym, kim był wcześniej. Bez wątpienia zwrócenie

uwagi na transformacyjny charakter spotkania z dziełem sztuki zbliża estetykę Gadamera do filozofii piękna Woolf, która ukazuje piękno w jego przemieniającej sile.

Fundamentalnym postulatem fenomenologicznego modelu przeżycia estetycznego według Gadamera jest porównanie spotkania z dziełem sztuki do gry. Refleksja nad tym wymiarem stanowi przejście do drugiej części książki. W spotkaniu estetycznym odbiorca bierze udział w swoistej grze, która rozgrywa się pomiędzy nim a dziełem – tak jak w grze ‘uczestnicy’ spotkania są całkowicie zaabsorbowani w to o się wydarza, są prowadzeni przez ‘grę’ samą. Gadamer wskazuje także na inne cechy odbioru dzieła sztuki. Pochłonięcie przez to co się dzieje oznacza, że odbiorca uczestniczy w czymś co wydaje się nie wymagać wysiłku (*effortlessness*), ale jest wszechogarniającym poddaniem się sile *wydarzenia*. Ulegając jej, odbiorca wpada w stan ek-statycznego zapomnienia, nic co jest poza spotkaniem z dziełem w trakcie jego trwania nie jest istotne. To chwilowe oddanie się i zapomnienie (*forgetfulness*) to czas całkowitego ‘zatopienia’ w przestrzeni estetycznej, wszechobejmującego ‘zanurzenia’ w to co się wydarza. Gadamer akcentuje, że spotkanie ze sztuką jest procesem – ważne jest to co dzieje się *z nami* i *w nas* w odbiorze dzieła. Doświadczenie estetyczne jest zatem wydarzeniem (*Ereignis*) o charakterze dialogicznym – dzieło i odbiorca pozostają w ścisłym, intymnym, ‘konwersacyjnym’ kontakcie.

W części drugiej: *The Restorative Capacity of Beauty* porównuję ontologiczno-fenomenologiczne studium odbioru dzieła sztuki stanowiące trzon estetyki Gadamera i sposoby przedstawiania piękna zawartego w tym co powtarzalne w poetyckich narracjach Woolf. Odnoszę się tu w szczególności do *toposu* wiecznego powrotu oraz jego rezonansu w hermeneutycznej filozofii piękna Gadamera i powieści Woolf, *Pani Dalloway*. Gadamerowska ontologia gry jako model recepcji piękna jest punktem wyjścia do dalszych dociekań w refleksji nad pięknem. Filozof i powieściopisarka postrzegają piękno w spotkaniu z naturą i dziełem sztuki jako ‘receptywne poddawanie się’ jego sile (*Hingabe*). Wskazanie na bliski kontakt pomiędzy pięknem a jego odbiorcą jest ogniwem, które w szczególny sposób łączy estetykę Gadamera i Woolf. Oboje sytuują rozważanie nad pięknem w kontekście idei o jego odnawialnej mocy – z piękna możemy czerpać wciąż na nowo regenerującą siłę, która opiera się na cykliczności i powtarzalności (*rejuvenating power of the redemptive cycle*). Fenomenologiczny model gry przedstawiony przez Gadamera, pozwala zauważyć, że piękno i jego kontemplowanie ma w sobie głęboko zakorzeniony schemat ruchu tam-i-powrotem (*back-and-forth*). W swoim powszechnym charakterze, piękno będąc przestrzenią, w której odnawialność ludzkiej egzystencji staje się możliwa, zawiera ten niezwykle istotny, pierwotny, wzorzec, dzięki któremu ciągłe odradzanie jawi się jako fascynujące i pełne znaczenia.

Powtarzalność występująca zarówno w zjawiskach przyrody jak i ludzkiej codzienności jest przedmiotem nieustającej medytacji Woolf.

W powieści *Pani Dalloway* pisarka ukazuje ludzkie istnienie jako rozpięte pomiędzy skończonością i nieskończonością, jak również jako te, które nieprzerwanie dąży do odnowy, do powrotu do tego co piękne i nieskazitelne. Usytuowanie ludzkiej egzystencji w przestrzeni czasowej jest dla Woolf punktem wyjścia do kreowania lirycznych narracji, w których refleksja nad pojęciem czasu splata się ze sposobem upostaciowienia piękna. Tematyczne i strukturalne powtórzenia, w które obfituje *Pani Dalloway* korespondują z wzorcem *to-and-fro*, który według Gadamera można zauważyć w doświadczeniu estetycznym. *Topos* wiecznego powrotu (*eternal renewal*), znajdujący swoje literackie odzwierciedlenie w powieściach Woolf, jest wymownym elementem łączącym je z hermeneutyczną filozofią piękna Gadamera, która wskazuje na fundamentalność i uniwersalność paradygmatu *back-and-forth* dla odkrywania tego czym jest spotkanie z pięknem.

Analiza pojęcia czasu według Woolf jako czasu cyklicznego (*cyclical time*) splata się z rozważaniami nad współzależnością pomiędzy obrazowaniem piękna a uchwyceniem 'momentu bycia' (*moment of being*), które jest niewątpliwym *tour de force* całej twórczości prozatorskiej Woolf. 'Moment bycia' to wyjątkowy punkt konwergencji pomiędzy dyskursem literackim i filozoficznym, a także teologicznym. Warto zauważyć, że pojęcie to jest intertekstualnym echem momentu wizyjnego u Thomasa S. Eliota, epifanii Jamesa Joyce'a, 'inscape' Gerarda M. Hopkinsa, 'the present moment' Henry D. Thoreau i podobnych określeń u innych autorów. W filozofii i teologii 'moment bycia' nawiązuje do Heideggerowskiego *Augenblick*, którego genezę można prześledzić w pojęciu *kairos* u Kierkegaarda, w pismach Martina Lutra i czasu stosownego (*opportune moment*) w listach św. Pawła.

Wielowątkowość przeprowadzonych badań odsłania sposób w jaki Gadamer tworząc swoją hermeneutykę piękna dokonuje punktu zwrotnego we współczesnej estetyce. Przywołując słowa Goethego: „Tak prawdziwe! Tak pełne bycia!” w kontekście percepcji piękna, Gadamer dotyka obszaru, który staje się centralny w jego ontologicznym podejściu do sztuki. W procesie odbioru dzieła coś się wyłania – tym czymś jest prawda. To oryginalne spojrzenie na spotkanie estetyczne, podkreśla, że jest ono wydarzeniem, którego ontologiczny charakter wyraża się w tym, iż dochodzi w nim do pełnego znaczenia odsłaniania się Bycia (*disclosure of Being*) – odbiór dzieła w szczególny sposób je umożliwia.

Refleksja nad odsłanianiem się Bycia, które dokonuje się w doświadczeniu estetycznym stanowi przejście do trzeciej części książki: *The Beauty of Poetry as a Gateway to Being*. Jej treścią jest analiza elementów wspólnych w poetyce Gadamera i Woolf. Narracją, która jest

pojem badawczym do przeprowadzenia takiego rozważania jest najbardziej eksperymentalna i poetycka powieść Woolf, *Fale*. Wyjątkowość słowa poetyckiego – język poezji jest językiem nasyconym (*saturated phenomenon*) – jest dla Woolf i Gadamera przestrzenią, w której Bycie odsłania się. Według Gadamera w języku poetyckim mieści się całość doświadczenia osoby ludzkiej w jej byciu-w-świecie (*being-in-the-world*). Gadamer czerpie z Heideggerowskiej dialektyki odsłaniania/zakrywania Bycia (*concealment/unconcealment*) i idei o współsubstancjalnym charakterze myślenia, twórczości poetyckiej i aktu bycia wdzięcznym (*the co-belongingness of thinking, thanking, and poetizing*). Post-Heideggerowski model poetyki Gadamera pozwala uchwycić współzależność Bycia i mowy – intymność i nierozłączność tej relacji jest w sposób wyjątkowy zauważalna w poezji. Słowo poetyckie jest zatem miejscem i ‘drogą’ odsłaniania prawdy – “poetic word as a mode of truth as unconcealment (*aletheia*)”.

Podobnie jak myśl filozoficzna Gadamera, narracje Woolf, które w czasie stają się coraz bardziej poetyckie (powieściopisarka wyznaje: „I grow more & more poetic...”), osiągając swoją kulminację w powieści *Fale*, ukazują możliwość wyrażenia pełni ludzkiej egzystencji w słowie poetyckim. Oscylując wokół liryizmu *Fal*, powieści poetyckiej *par excellence*, szkicując cechy narracji lirycznej, zauważając analogie pomiędzy metaforycznością języka prozy Woolf, a tym co Gadamer przedstawia jako istotę poezji i jej recepcji w swojej poetyce. Część trzecia monografii podejmuje również temat sekularnego mistycyzmu w twórczości Woolf (w świetle otwarcie przyznawanej przez nią postawy agnostycyzmu) i jego powiązania z zagadnieniem transcendencji w poezji.

Hermeneutyczne rozumienie analogii pomiędzy estetyką Gadamera i filozofią piękna w powieściach Woolf jest inspiracją do odkrywania nowych obszarów powiązań pomiędzy literaturą i filozofią. A zatem nie jest odczytywaniem prozy Woolf w świetle filozofii Gadamera, studium takie znalazłoby swoje miejsce wyłącznie w badaniach literaturoznawczych, ale ukazuje hermeneutykę piękna Gadamera i Woolf jako współbrzmiającą i uczestniczącą w dialogu pomiędzy dyskursem filozoficznym i literackim. Ujęcie piękna przez obu autorów jest zbliżone w wymiarze hermeneutycznym, ontologicznym i fenomenologicznym. Konstruktywny dialog pomiędzy literaturą i filozofią pokazuje, że każda z tych dyscyplin rozszerzając swoje granice może ponownie dokonać refleksji nad tymi obszarami, które są wspólne, a także otworzyć się na zupełnie nowe. Spotkanie w dialogu pomiędzy nimi wiedzie w kierunku bardziej otwartego i liberalnego dostrzegania potencjału hermeneutyki w badaniach literaturoznawczych i filozoficznych. Hermeneutyka nie jest metodą, proponuje ona spojrzenie przekraczające wąskie ramy określonych perspektyw

teoretycznych czy szkół krytyczno-literackich, które niewątpliwie wzbogacając zakres odniesień do danej problematyki, mogą również prowadzić do jej redukcyjnego postrzegania. Gościnność hermeneutyki, jej otwartość na przestrzenie marginalizowane i niejednoznaczne umożliwia poszerzenie horyzontu interakcji pomiędzy literaturą i filozofią. Porównanie twórczości ikony hermeneutyki filozoficznej i najslynniejszej powieściopisarki brytyjskiej doby modernizmu pozwala na eksplorowanie warstw znaczeniowych, które są obecne we wzajemnym przenikaniu się literatury i filozofii – dyscyplin, które od początku swego istnienia są ze sobą powiązane.

Usytuowanie literackiego dyskursu Woolf w odniesieniu do hermeneutyki filozoficznej daje wyjątkową możliwość zwrócenia uwagi na te wymiary tematyki piękna, które inaczej mogłyby pozostać niezauważone i bardziej wnikliwego ich odczytania. Hermeneutyka piękna zarysowana przez Gadamera i Woolf inspiruje nas do postrzegania piękna w jego nierozdzielnej jedności z Byciem. To przekonanie ustanawia szerszą perspektywę krytyczną, obejmującą reprezentacje piękna, które są powszechnie uważane za mniej oczywiste czy peryferyjne. Podobnie jak filozoficzna hermeneutyka Gadamera, pytania postawione przez Woolf dotyczą ontologicznego spojrzenia na estetykę. Hermeneutyka destabilizuje ściśle określone granice dyscyplin. Kwestionując granice dyskursu literackiego i filozoficznego, wzbogaca refleksję nad konceptualizacją piękna w badaniach komparatystycznych. Celowe i pełne znaczenia zacieranie mocno zróżnicowanych perspektyw pozwala skuteczniej badać związki między pięknem i Byciem rozważane przez Gadamera i uosabiane w lirycznych narracjach Woolf, a także przedstawia spotkanie filozofii i literatury nie tylko jako wzajemnie ubogacające i komplementarne, ale sprzyjające pogłębieniu znajomości zagadnienia piękna i Bycia w naukach humanistycznych.

Spojrzenie na filozofię piękna ukrytą w literackiej szacie prozy Woolf jako na hermeneutykę filozoficzną *per se* nie koncentruje się na uwypukleniu tego w jaki sposób filozoficzne idee Gadamera znajdują swoje odniesienia w powieściach Woolf, lecz pokazuje, że powieściopisarka jest hermeneutą na swój wyjątkowy i idiosynkratyczny sposób (*Hermeneutik im Vollzug*). Warto zauważyć, że interpretacje poezji Celana, Hölderlina, Goethego i Rilkego oraz filologiczne wykształcenie Gadamera w bezprecedensowy sposób wpływają na rozwój jego refleksji hermeneutycznej. Ten rys jego filozofii, namacalnie ilustruje wzajemne powiązania i przenikanie się filozofii i literatury. Poszukiwanie analogii pomiędzy Woolf i Gadamerem wiedzie w kierunku odkrywania i poszerzania możliwości współczesnej hermeneutyki w jej refleksji nad ludzką egzystencją, w ontologicznej analizie ludzkiego bycia (*Dasein*) i przybliżaniu prawdy o nieredukowalnym charakterze osoby ludzkiej. Będąc

medytacją nad pięknem w literaturze i filozofii, monografia podkreśla uniwersalność hermeneutyki oraz jej rolę w rozwoju interdyscyplinarnych badań literaturoznawczych i filozoficznych.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych

Monografia habilitacyjna o interdyscyplinarnym charakterze stanowi ukoronowanie moich badań literaturoznawczych, które w nieodłączny sposób splatają się z dociekaniem filozoficznymi. Tematyka i zakres tej i pozostałych publikacji odsłania ścieżkę filologiczną, w której hermeneutyka i poetyka towarzyszą sobie wzajemnie, a hermeneutyka filologiczna i filozoficzna stanowią dla siebie ważne źródło inspiracji. Hermeneutyka filologiczna, czerpiąc z hermeneutyki filozoficznej otwiera nowy horyzont interpretacyjny i wiedzie w kierunku odkrywania nieznanych wcześniej dróg badawczych i pogłębiania analiz tekstualnych. Badania nad ontologiczną hermeneutyką Heideggera i Gadamera i tekstualną hermeneutyką Ricoeura, a także poetyką tych trzech ikon współczesnej hermeneutyki odsłaniają wzajemną przynależność literatury i filozofii. Heideggerowskie interpretacje poezji Hölderlina, hermeneutyczne czytanie poezji przez Gadamera, Ricoeurowskie analizy prozy Virginii Woolf, Marcela Prousta i Thomasa Manna są nieustannym wyzwaniem do podążania drogą interdyscyplinarnego dialogu, w którym niezwykle istotne jest poszerzanie granic i detronizacja utrwalonych schematów myślenia o tym czym jest dyskurs literacki i filozoficzny. Dostrzeganie współlistnienia i wzajemnego ubogacania się samostanowiących i pozornie oddzielnych dyscyplin: literatury i filozofii nadały mojej pracy naukowej pogłębiony fenomenologiczno-hermeneutyczny charakter i ukształtowały moją sylwetkę literaturoznawcy.

W rozpięciu na płaszczyźnie interdyscyplinarnego i intertekstualnego dialogu pomiędzy literaturą i filozofią, moja praca badawcza obejmuje w szczególności sposób modernistyczną i postmodernistyczną powieść brytyjską z akcentem na narrację liryczną, eksperyment, techniki metafikcyjne i hybrydyzację gatunków. Pod względem tematycznym prowadzone przeze mnie badania dotyczą zagadnienia piękna w dziele literackim, filozofii, kulturze i sztuce w ujęciu hermeneutyczno-ontologicznym, podmiotowości i sensu ludzkiej egzystencji, pamięci indywidualnej i zbiorowej, tożsamości w perspektywie hermeneutyczno-antropologicznej oraz hermeneutycznego modelu komunikacji. Osią moich dociekań są zjawiska przenikania się literatury i filozofii, które analizuję w nawiązaniu do kulturotwórczej funkcji hermeneutyki – „mowy symbolicznej” Ricoeura i „mowy żywej” Gadamera. Stanowiąc zwornik pracy naukowej w dziedzinie literatury i filozofii, hermeneutyka jako *way of being*, która przekracza

wąskie ramy hermeneutyki jako *mode of knowing*, a także wskazuje na językowy charakter ludzkiego rozumienia i doświadczenia, wpłynęła na moje pogłębione spojrzenie na zagadnienia takie jak piękno, tożsamość, świadomość, pamięć, relację 'Ja' i 'Ty.' Hermeneutyka osoby Paula Ricoeura, a w szczególności pojęcie tożsamości narracyjnej, narracja jako tworzywo podmiotowości i możliwość ustanowienia spójnego odczytywania sensu ludzkiej egzystencji, a także koncepcja potrójnej *mimesis* zaproponowana przez niego, miały istotny wpływ na moje analizy i interpretacje literaturoznawcze.

Koncentracja na tematyce hermeneutyki piękna oraz refleksja nad rozmową hermeneutyczną według Gadamera stanowią równoległe obszary badawcze do moich poszukiwań w zakresie hermeneutyki osoby jako *l'homme capable* Ricoeura. W interdyscyplinarnym dialogu prace literaturoznawcze dotyczące brytyjskiej prozy modernistycznej (które obejmują przede wszystkim twórczość Woolf, J. Joyce'a i T. S. Eliota) spletają się z moimi badaniami nad myślą filozoficzną Gadamera. Prace nad prozą postmodernistyczną, a zwłaszcza powieścią autotematyczną i metafikcyjną wiążą się z dociekaniem w zakresie filozofii Ricoeura, Jeana François Lyotarda, Jeana Baudrillarda, Jacquesa Derridy i Michela Foucaulta. Literacka i filozoficzna dwubiegunowość moich poszukiwań uwypukla nierozzerwalny charakter dyscyplin, które wpływają na siebie, wzajemnie się wzbogacają i uzupełniają.

Praca doktorska pt. ***Between Liberal Humanism and Postmodernist Fun: Malcolm Bradbury's Fiction*** z zakresu literatury brytyjskiej przedstawia twórczość współczesnego angielskiego powieściopisarza i krytyka literatury brytyjskiej i amerykańskiej, założyciela *Creative Writing School*, na Uniwersytecie East Anglia w Norwich. Zaproponowane w niej spojrzenie ukazuje prozę Bradbury'ego jako rozpiętą pomiędzy programem liberalnego humanizmu a ideami filozofii postmodernistycznej. Dysertacja stanowiła ważną inspirację do poszerzenia zakresu moich badań o filozofię postmodernistyczną (Jean Baudrillard, Jean F. Lyotard) i dekonstruktywistyczną (Jacques Derrida). Analizuję w niej rozwój twórczości powieściopisarskiej Bradbury'ego od realistycznego sposobu przedstawiania do postmodernistycznego celebrowania pluralizacji i destabilizacji języka jako tworzywa literackiego, eksperymentu i hybrydyzacji gatunków. Zwracam szczególną uwagę na parodię, humor i ironię, oraz elementy metafikcyjne których używa autor. Praca pokazuje ewolucję jego powieści od koncentracji na transcendentnym 'ja,' oryginalności dzieła literackiego i jego uniwersalnym charakterze po postmodernistyczną nieciągłość, grę słowem, wieloznaczność, które wyrażają skupienie na tym co powierzchowne, niestałe, płynne oraz uwypuklające brak jednoznacznych ram tożsamości.

Umiejscowienie twórczości prozatorskiej Malcolma Bradbury'ego w historii rozwoju powieści angielskiej pozwala zauważyć jego osobę jako fenomenalnego kontynuatora Jane Austen i jej arcymistrzowskiej *drawing room comedy of manners*. Odsłanianie słabych strony akademii, satyryczne odniesienia do najnowszych teorii krytyczno-literackich, barwne, pełne humoru posługiwanie się językiem teorii i krytyki literackiej oddają szczególny klimat powieści akademickiej, której reprezentantem jest Bradbury. Rozwój jego powieści szkicuje sylwetkę pisarza jako stopniowo odchodzącego od konwencji powieści realistycznej i podążającego w kierunku postmodernistycznej wieloznaczności. W kontekście historii rozwoju powieści angielskiej dysertacja podkreśla postać Bradbury'ego jako znawcę źródeł powieści angielskiej, z całym bogactwem bezpośrednich odniesień do czytelnika, prowadzonej z nim gry – różnorodnych technik metafikcyjnych, które charakteryzowały powieść już u jej początków w wieku XVIII.

Przejsie od hermeneutyki jako sztuki interpretacji dzieła literackiego do hermeneutyki filozoficznej zaowocowało w moich poszukiwaniach poszerzeniem pola badawczego o inne, nowe ścieżki, których ważną część stanowi hermeneutyka filozoficzna Ricoeura. Zaproponowany przez Ricoeura model oparty na interpretacji dyskursu, metafory i symbolu, który zaznacza się jako łącznik analiz literaturoznawczych i dociekań w obszarze filozofii, stał się dla mnie inspiracją do nowych badań. Dysertacja doktorska z dziedziny filozofii pt. ***Paul Ricoeur's Concept of Subjectivity and the Postmodern Claim of the Death of Subject*** stanowi istotną kontynuację moich analiz literaturoznawczych. Poszerza ona zasięg badań o różnorodne koncepcje podmiotowości, będące wynikiem stanowisk, które podważają jej substancjalny charakter i utrzymują, że ludzka podmiotowość jest konstruowana społecznie i kulturowo. Koncepcja podmiotowości w filozofii Ricoeura stanowi ważną alternatywę dla proklamowanej w postmodernizmie „śmierci podmiotu”, która jest wyrazem postmodernistycznej wielości i decentracji tożsamości. Dokonując krytyki substancjalności ludzkiej podmiotowości, odchodząc od Kartezjuszowskiego *Cogito*, Ricoeur proponuje spojrzenie hermeneutyczne oparte na dialektyce tożsamości *idem* i *ipse* ('ja' jako zmieniające się w czasie, a jednocześnie pozostające tym samym). Poprzez hermeneutykę tekstualną Ricoeur podtrzymuje ludzką podmiotowość, rozpoznając jej źródło w niezmiennych takich jak: głos sumienia, ciało, które jest moją własnością, ale także 'przynależy' do świata i głosu Innego. Różnorodne zapatrywania filozoficzne głoszące „śmierć podmiotu”, odzwierciedlają pustkę egzystencjalną, umowność czy iluzoryczność rzeczywistości i poczucie wykorzenienia charakterystyczne dla postmoderny. Proklamacja nieistnienia podmiotu, wyrastająca z fragmentaryzacji i alienacji ludzkiej egzystencji, w dobie zarówno kryzysu tożsamości jak i kryzysu aksjologicznego

(dewaluacja i uprzedmiotowienie osoby ludzkiej) napotyka w filozoficznej hermeneutyce Ricoeura możliwość rewizji i poszukiwania nowych dróg ku odzyskiwaniu nieredukowalnego charakteru osoby ludzkiej.

W moim ukierunkowaniu na zagadnienia antropologiczne, epistemologiczne i ontologiczne zestawiam pojęcie tożsamości narracyjnej według Ricoeura z kategorią narracyjności u innych ważnych przedstawicieli współczesnej filozofii francuskiej (Lyotard, Baudrillard, Derrida, Foucault). Konfrontacja różnych koncepcji tożsamości w dobie postmodernizmu zarysowuje się jako rozbudowana sieć koncepcji, wynikających w dużym stopniu ze wzmożonej koncentracji na zachwianiu binarnej opozycji podmiot/przedmiot. Binarność ta staje się przedmiotem dyskusji i nowych, odmiennych, wyrastających przede wszystkim z inności w spojrzeniu na dyskurs, dróg dociekań antropologicznych. Odpowiedź na pytanie kim, czy czym jest człowiek? (postmodernizm preferuje pytanie czym?) wydaje się być coraz bardziej umiejscowiona w innym ważkim pytaniu: czym jest dyskurs?

Inne publikacje (rozdziały w monografiach i artykuły w recenzowanych czasopismach naukowych) obejmują trzy pozostające w interdyscyplinarnym dialogu i wzajemnie na siebie oddziałujące pola badawcze: 1) prozę modernistyczną i postmodernistyczną oraz filozofię i kulturę postmodernistyczną 2) hermeneutykę filozoficzną 3) prozę amerykańską.

1) W pracach nad brytyjską prozą postmodernistyczną zajmuję się tematyką pamięci indywidualnej i zbiorowej, możliwości odczytywania i rozumienia przeszłości w świetle teorii narracyjnych, zagadnieniem tożsamości oraz terapeutyczną i konstytutywną rolę opowiadania. Podejmuję w nich refleksję nad twórczością Bradbury'ego, Davida Lodge'a, Kazuo Ishiguro, Rose Tremain, Grahama Swifta, Angeli Carter, Beryl Bainbridge i Iana McEwana.

W pracach: "Emasculating the Masculine; Eulogizing the Feminine – Malcolm Bradbury's *Rates of Exchange*, *The History Man* and 'Composition'" i "Whose Body Is This? Playing with the Body Politics in Malcolm Bradbury's 'Composition' and 'Miniature Golf'" śledzę obrazowanie wpływu różnorodności dyskursu na tworzenie podmiotowości, różne modele kobiecości i męskości uwarunkowane historycznie i kulturowo. Za Foucaultem badam przygodny charakter dyskursu, który wiąże się ściśle z przekonaniem o historycznym konstruowaniu przez dyskurs fenomenów i kategorii, które uznawane są za nienaruszalne czy trwałe. Wielość i inność widzenia 'ja' ukryta w szacie literackiej metafikcji i pastiszu to często spotykany motyw we współczesnej powieści brytyjskiej. W tym obszarze moje prace dotyczą *oeuvre* Bradbury'ego i Bainbridge ("Inny, hybrydyzacja w *Kursach wymiany* Malcolma Bradbury'ego", "The Other or the Same; Identity Dilemma in Malcolm Bradbury's *Rates of*

Exchange”, “Echoes and Voices: The Spectacle of a Lost Self – Beryl Bainbridge’s “Clap Hands, Here Comes Charlie”).

Ściśle powiązany z motywem odmienności w prozie postmodernistycznej jest często występujący *topos* cielesności. Tematyką tą zajmuję się w pracach dotyczących Bradbury’ego jak również Rose Tremain i Angeli Carter (“Rose Tremain’s ‘My Wife is A White Russian.’ Colours and Sounds, a Tale of Love or Loss?”, “Acting and Being; Image/Identity Inversion in Angela Carter’s ‘Flesh and the Mirror’”). Ich twórczość interpretuję w kontekście feministycznego odwrócenia koncepcji ludzkiej popędowości zaproponowanej przez Freuda, a zwłaszcza w świetle refleksji przedstawicielek francuskiego feminizmu: Helen Cixous, Luce Irigaray i Julii Kristevej oraz perspektywy teoretycznej anglo-amerykańskiego nurtu feministycznego – prac Susan Gubar i Judith Butler. Odnoszę się także do filozofii podmiotowości Rosi Braidotti.

W refleksji nad prozą postmodernistyczną szczególne miejsce zajmuje pojęcie tożsamości, które przedstawiam w jego nieodłącznym powiązaniu z renesansem narracyjności jako formy rozumienia rzeczywistości w literaturze, filozofii i innych naukach humanistycznych. Nośność narracji i narracyjności we współczesnych badaniach literackich, ich wszechobecność zbiega się z koncentracją na teoriach narracyjnych i akcentowaniem znaczenia narracyjności w konstytuowaniu podmiotu w filozofii postmodernistycznej. W analizie narracyjności podążam za filozoficznym dyskursem Ricoeura, jego propozycją narracji jako możliwości ustanowienia spójnego odczytania sensu egzystencji (*narrative identity*), czasowego charakteru ludzkiego doświadczenia i koncepcją potrójnej *mimesis*: prekonfiguracja, konfiguracja, rekonfiguracja. Korzystam także z programów postmodernistycznych, które uprawomocniają istotność narracji jako tworzywa podmiotowości np. filozofii Jeana François Lyotarda, Alasdaira MacIntyre’a, czy Charlesa Taylora. W dyskursie krytyczno-literackim proponuję spojrzenie na narracyjność jako możliwość kształtowania rozumienia i re-ewaluację znaczenia. Problematykę tę podejmuję np. w pracach: “Evasion or/and expiation? – Telling/reading stories in *A Pale View of Hills* and *An Artist of the Floating World* by Kazuo Ishiguro,” “Unreliable Stories, Vacillating Borders, and Impossible Possibilities – An Attempt at a Deconstructive Reading of Graham Swift’s Short Story ‘Seraglio’”.

Sposoby odzwierciedlenia przeszłości w teraźniejszości, odmienne nowatorskie podejście do realizmu i miejsca narracji w historii, będące istotnym elementem prozy postmodernistycznej są płaszczyzną mojej analizy w artykule: “The Façade Never Drops Off – Simulated Reality in *The Remains of the Day* by Kazuo Ishiguro”. Podjęmuję w nim tematykę

historyczności i pamięci indywidualnej w jej narracyjnym charakterze, w tym również niemiarodajnej czy zniekształconej relacji wydarzeń przeszłych (*unreliable narration*). Nawiązuję do studiów krytyczno-literackich Lindy Hutcheon, które podważają możliwość mimetycznego odzwierciedlenia i ukazują jak proza historiograficzna dekonstruuje empiryczne koncepcje historii. Odwołuję się także do refleksji Haydena White'a, która stanowi *non-fictional* korelat historiograficznej metafikcji – jego dociekań na polu funkcji narracji we współczesnej teorii historii. Artykuł czerpie również z teorii symulaków i symulacji Jeana Baudrillarda.

Problematyka publikacji z zakresu prozy postmodernistycznej jest w moich badaniach esencjonalnie powiązana z refleksją filozoficzną i teologiczną. Dlatego też zwracam uwagę na zachwianie porządku aksjologicznego, jak również wezwanie do transgresji człowieczeństwa, charakterystyczne dla postmoderny. Idea ta, skądinąd nie nowa, ma swoją zapowiedź u Nietschego, Marksa i Freuda, nazwanych przez Ricoeura mistrzami podejrzeń (*maîtres du soupçon*). Zjawiska charakterystyczne dla kultury postmodernistycznej, w nawiązaniu do filozofii Lyotarda i Baudrillarda znajdują swoje odzwierciedlenie na przykład w artykułach: "Relatywizm moralny znakiem ponowoczesnej rzeczywistości" i "Umiar, praca i jej owoc w społeczeństwach konsumpcyjnych."

Autotematyzm i metafikcyjność, znoszenie konwencji realistycznej w prozie modernistycznej i postmodernistycznej rodzi ponowne pytanie o realizm: na ile go dekonstruują, a może ustanawiają inny rodzaj mimetycznego odwzorowywania? Moje badania nad tekstualną hermeneutyką Ricoeura splatają się z poszukiwaniami na polu różnego rozumienia *mimesis*. Odniesienie do modelu zaproponowanego przez Ricoeura – wspomniany wcześniej potrójny charakter *mimesis* – ukształtowało moje nowe spojrzenie na różnorodność form odzwierciedlania rzeczywistości. W kontekście literatury postmodernistycznej można mówić o nowym lub alternatywnym realizmie. Pytanie: "*What sort of realism is this, if realism is the word?*" wydaje się uzasadnione i nieustannie aktualne. Refleksję na temat 'innego' realizmu budzi na przykład twórczość Iana McEwana – jego powieść *Idę*. Podobnie, 'inny' realizm jest zauważalny w powieściach Kazuo Ishiguro, którego prozę można postrzegać jako hybrydyczną kombinację elementów surrealizmu, ekspresjonizmu i *fabulation*. Badania nad swoistym charakterem realizmu w prozie postmodernistycznej skłoniły mnie do zwrotu w kierunku prozy modernistycznej i poszukiwania w niej sposobów innego odwzorowania rzeczywistości (zwłaszcza w twórczości Woolf i Joyce'a). W moich rozważaniach nad odzwierciedlaniem rzeczywistości podążam także za filozofią Kierkegaarda, Heideggera i Sartre'a i używanego przez nich terminu 'facticity'. W nurcie prozy postmodernistycznej

zauważam wyraźne odchodzenie od dominacji problematyki pod hasłem *mode of knowing* ku *mode of being*. W moich interdyscyplinarnych badaniach takie przekonanie odgrywa bardzo istotną rolę, ponieważ dodatkowo uzasadnia wybór hermeneutyki rozumianej jako *way of being* w mojej refleksji. Przejście od epistemologii do ontologii, badania na polu ontologicznej hermeneutyki Heideggera i Gadamera mają ważny wpływ na moje analizy i interpretacje literaturoznawcze.

W zakresie brytyjskiej literatury modernistycznej moje prace dotyczą *oeuvre* Woolf i Joyce'a, a także poezji T. S. Eliota (np. "Aporia of Time in Virginia Woolf's *Mrs. Dalloway* and 'Kew Gardens' in the Light of Paul Ricoeur's Hermeneutics", "The Hermeneutics of Conversation; Silence, Epiphany, and the Irreducibility of Conversion," w której interpretuję słynne opowiadanie Joyce'a "The Dead"). Podejmuję w nich problematykę eksperymentu u słynnych modernistów w perspektywie kategorii takich jak czas, moment wizyjny (*epiphany*) i pragnienie. Badam zachwianie mimetycznego odzwierciedlania rzeczywistości i jednoznacznej funkcji języka jako tworzywa literackiego. Moje myślenie sytuuje się na pograniczu dwóch rozbieżnych podejść do modernizmu i postmodernizmu: postmodernizm – zaprzeczenie czy kontynuacja modernizmu? Opowiadam się za drugą szkołą, preferując *hermeneutics of continuity* raczej niż *hermeneutics of rupture*. Powrót do modernizmu w moich dociekaniach, który w sposób szczególny zaznacza się w monografii przedstawiającej hermeneutykę piękna Woolf i Gadamera jest wyrazem tej preferencji i zwrócenia uwagi na elementy w twórczości Woolf, które są charakterystyczne i antycypują prozę postmodernistyczną takie jak hybrydyzacja gatunków i płynny charakter podmiotowości.

2) W pracach dotyczących hermeneutyki filozoficznej zajmuję się fenomenologiczną hermeneutyką Ricoeura, ontologiczną hermeneutyką Heideggera i Gadamera.

Hermeneutyka osoby Ricoeura (poddana namysłowi np. w artykule "The Demand of the Other in Paul Ricoeur's Philosophical Hermeneutics") stanowi jedną z moich najważniejszych przestrzeni badawczych. W świetle hermeneutyki osoby jako *l'homme capable* Ricoeura, której integralną częścią są pojęcia podatności na zranienie (*vulnerability*) i możliwości (*capablity*) prowadzę również rozważania nad feministyczną filozofią religii Pameli S. Anderson ("L'homme agissant and the Art of Self-understanding: Pamela Sue Anderson on Capability and Vulnerability"). Podążanie za filozoficzną refleksją Ricoeura, która podkreśla, że ludzka egzystencja ma zawsze wymiar etyczny (*hermeneutic ethics of capability*), umożliwia głębokie wniknięcie w zagadnienia pamięci, przebaczenia, pojednania, śmierci, tolerancji i

solidarności, które pozostają w nierozdzielnej łączności z pojęciem tożsamości narracyjnej. Problematykę tę podejmuję np. w artykułach: "Can Forgetting be Constructive? – The Hermeneutics of Memory, Forgiveness and Reconciliation" oraz "The Other, the Irrevocability of Death and the Aporia of Mourning – the Hermeneutic Approach".

Pojęcie czasu i pamięci w kontekście wymiaru skończoności ludzkiego istnienia badam w perspektywie ontologicznej hermeneutyki Heideggera i jego refleksji ukazującej możliwość zrozumienia ludzkiej egzystencji w obliczu śmierci, odniesienie do której nadaje naszemu życiu charakter autentyczności (*Sein zum Tode*). Podążając za myślą filozoficzną Heideggera, która rewiduje ludzkie postrzeganie siebie, Innego i świata w konfrontacji z nieuniknionym charakterem śmierci (*dread of death*) interpretuję opowiadanie Rudyarda Kiplinga "The Gardener" we wspomnianym artykule "The Other, the Irrevocability of Death and the Aporia of Mourning – the Hermeneutic Approach". Dostrzeganie wzajemnych powiązań pomiędzy literaturą i filozofią, które zaznacza się w badaniach nad ontologiczną hermeneutyką Heideggera i znajduje swoje odzwierciedlenie w pracach dotyczących tematyki śmierci i żałoby, w sposób szczególny wybrzmiewa w rozważaniach nad dialektyką skończoności i nieskończoności (*finitude/infinity*) w interpretacji powieści Woolf, *Pani Dalloway* w monografii.

Zestawiając literackie uchwycenie dyktomii skończoności i nieskończoności z Heideggerowską filozofią bycia ku śmierci (*Vorlaufen zum Tode*), snuję rozważania nad ludzką egzystencją, która w sposób nieunikniony jest naznaczona koniecznością śmierci. Prace oscylujące wokół tej tematyki czerpią z terminologii Heideggera: being-there (*Dasein*), being-in-the-world (*In-der-Welt-sein*), care (*Sorge*), facticity (*Faktizität*), czy dread (*Angst*), która wyraża zarówno egzystencjalny jak i eschatologiczny wymiar ludzkiego istnienia. W badaniach nad hermeneutyką Heideggera ważne miejsce zajmuje ontologiczne rozumienie języka, które rozpatruję w kontekście rozważań nad poetyką Gadamera. Podejście do słowa poetyckiego u Gadamera jasno ukazuje kontynuację myśli filozoficznej Heideggera, który swoją dyskusję nad językiem poetyckim opiera na paradygmacie skrywania/odsłaniania (*concealment/unconcealment*). Za Heideggerem, Gadamer rozpoznaje, że słowo poetyckie odsłania Bycie. To pełne znaczenia odsłanianie Bycia dokonuje się w dynamice skrywania i odsłaniania, z którą mamy do czynienia w naszym spotkaniu ze słowem poetyckim. Moje dociekania dotyczące przeżycia estetycznego w spotkaniu z dziełem sztuki, w tym także w spotkaniu, w którym uczestniczymy w naszej odpowiedzi na słowo poetyckie wpisują się w badania nad hermeneutyczną estetyką Gadamera.

Odczytaniu tekstów literackich i filozoficznych towarzyszy poczucie uczestniczenia w spotkaniu z Byciem. Wiedzie ono do zauważenia jedności pomiędzy naszym posługiwaniem się językiem i byciem w świecie, stąd dociekania filozoficzne jawią się jako nieodłącznie powiązane z analizami literackimi i lingwistycznymi. Przykładem zgłębiania takiej współprzynależności w jej wielopłaszczyznowym charakterze są moje refleksje zawarte w artykule "Paul Ricoeur's Narrative Identity and Mikhail Bakhtin's Polyphony of Speech: The Intersections" (artykuł został wygłoszony na Międzynarodowym Kongresie Riceurowskim, *The Polyphony of Text and Life: Phenomenological Hermeneutics Ten Years after the Death of Paul Ricoeur*, Kraków, 19-22.05.2015). Dokonuję w nim porównania pojęcia tożsamości narracyjnej Ricoeura i koncepcji dynamicznego, polifonicznego charakteru wypowiedzi w teorii Bachtina. Według Ricoeura życie ludzkie staje się zrozumiałe wyłącznie w momencie uchwycenia jego treści w formie narracji. Sposób w jaki odpowiadamy na wezwanie Innego nadaje narracji naszego życia spójny i zrozumiały charakter. Odpowiedź na głos Innego, lub też jej brak, stanowi podstawową płaszczyznę oceny podmiotu jako osoby ludzkiej. Etyka nie jest zatem sferą dodaną do ludzkiego życia, jest esencjonalnie związana z ontologią. W odniesieniu do teorii wielogłosowości i polifonicznego charakteru wypowiedzi według Bachtina wskazuję na nierozzerwalny charakter wypowiedzi i odpowiedzi. Ponieważ wypowiedź jest zawsze skierowana do kogoś i wymaga odpowiedzi to właśnie relacja do Innego tworzy wypowiedź. Lingwistyczną koncepcję komunikacji według Bachtina i dialogiczny charakter dyskursu, na który zwraca uwagę, a więc dyskursu, który zakorzeniony jest w historii, określonym miejscu i społeczności przedstawiam jako analogiczne do odpowiedzi na głos Innego i tożsamości narracyjnej w hermeneutyce Ricoeura, podkreślając, że dynamiczny charakter tożsamości narracyjnej w jego refleksji koresponduje z dynamiczną naturą mowy według Bachtina.

Wśród innych przykładów publikacji, które w szczególny sposób ukazują moje zainteresowanie wzajemnym przenikaniem się literatury i filozofii jest artykuł "Kazuo Ishiguro's "A Family Supper" – the Hermeneutics of Familiarity and Strangeness" podejmujący tematykę hermeneutycznego napięcia pomiędzy odmiennością i tym co znajome. W podobny sposób współsubstancjalny charakter inspiracji pomiędzy przestrzenią dyskursu literackiego i filozoficznego zaznacza się w moich badaniach nad hermeneutyką rozmowy Gadamera i znajduje swoje odzwierciedlenie np. w artykule: "The Hermeneutics of Conversation; Silence, Epiphany, and the Irreducibility of Conversion".

Moje badania nad hermeneutyką filozoficzną Gadamera łączą się ściśle z zainteresowaniem praktyką hermeneutyczną (*Hermeneutik im Vollzug*). Czerpiąc z

Arystotelesowskiej phronesis i Gadamerowskiej hermeneutyki rozmowy dokonuję refleksji nad modelem edukacji opartym na mądrości fronetycznej (*phronetic wisdom*) w artykule: "The Imperative of Phronetic Education for Practicing Freedom in Light of the Bible's Literary Discourse". Ten obszar prac uzupełniają artykuły, które wyrażają hermeneutyczną gościnność i są hermeneutyczną konwersacją w praktyce: "The Welcoming Gesture of Hermeneutics. In Conversation with Andrzej Wierciński' *Existentia Hermeneutica*" oraz "The Poetics of Education: In Conversation with Andrzej Wierciński's *Hermeneutics of Education*". Praktyka hermeneutyczna w mojej pracy naukowej znajduje swój szczególny wyraz w wystąpieniach i dyskusjach panelowych w ramach corocznego uczestnictwa (od roku 2016) w International Summer School in Philosophy and Education, współorganizowanej przez International Institute for Hermeneutics (którego jestem Junior Fellow) i uniwersytety zagraniczne (Arizona State University, Bar – Ilan University, Israel, Memorial University of Newfoundland, Canada).

3) Artykuły dotyczące prozy amerykańskiej stanowią uzupełnienie perspektyw badawczych przyjętych w analizach prozy brytyjskiej. Podejmują one refleksję nad poezją Wallace Stevensa oraz twórczością prozatorską Vladimira Nabokova, Allana E. Poe i Washingtona Irvinga ("The Poetic Bliss of the Re-described Reality: *Wallace Stevens: Poetry, Philosophy, and the Figurative Language*," "The Vane Sisters' by Vladimir Nabokov and the Hermeneutics of Memory and Death," "At the Threshold of the Dark: Death, Guilt, Responsibility, and the Question of Normalcy in Washington Irving's 'The Adventure of the German Student'" and A. E. Poe's "The Black Cat" – an Attempt at a Deconstructive Approach"). W publikacjach tych korzystam z perspektywy hermeneutycznej i dekonstruktywistycznej.

Wystąpienia konferencyjne

Tematyka wystąpień konferencyjnych splata się z poruszaną w publikacjach i wyraża interdyscyplinarny charakter mojej pracy naukowej. Referaty wygłoszone w trakcie corocznego udziału w International Summer School in Philosophy and Education rozwijają zakres moich badań w dziedzinie hermeneutyki osoby Ricoeura, etyki oraz ontologicznej hermeneutyki Heideggera i Gadamera. Podejmuję w nich refleksję nad zagadnieniem gościnności, odmienności, podatności na zranienie, tolerancji i solidarności. Rozważania filozoficzne łączą się w tych wystąpieniach z analizami tekstualnymi prozy poetyckiej Woolf i twórczości Emily Brontë. Referaty wygłoszone na International Summer School in Philosophy and Education obejmują:

- 1) "Between Excruciation and Alleviation: Virginia Woolf's Fragile Worlds and the Question of the Capable Self," International Summer School in Philosophy and Education, *Fragility as a Mode of Being-in-the-World: Hermeneutic Ethics of Capability*, Zakopane, 20-24 maj 2019
- 2) "Solidarity as an Enactment of Community. Solidarity and Inclusivity – Gadamer's Hermeneutics of Similarity. A Critical Reflection." International Summer School in Philosophy and Education, *Tolerance, Solidarity, Respect: Questioning the Principles of Social Order and Education*, Akademia Ignacjanum, Kraków, 28 maj-1czerwiec 2018.
- 3) "Positivity of Forgetting, Forgiving and Learning Anew," International Summer School in Philosophy and Education, *Difficult Memory, Forgiving, Forgetting: Education toward Hospitality, Acknowledging and Respecting*, Akademia Ignacjanum, Kraków 15-19 maj, 2017.
- 4) "Welcoming the Stranger – the Ineluctability of Conversion", International Summer School in Philosophy and Education, *Education as A Hermeneutics of Hospitality: The Unconditionality of the Ethics of Welcoming the Stranger and the Strange*, Uniwersytet Warszawski, 22-26 maj, 2017.

Udział w dyskusjach panelowych w International Summer School in Philosophy and Education, *Education and the Hermeneutics of the Self*, 23-27 maja 2016, był moim wkładem w dialog pomiędzy filozofią i estetyką, zwłaszcza w odniesieniu do *fin de siècle*, estetyzmu i twórczości Oscara Wilde'a, a także filozofii estetyki Friedricha Schellinga, niemieckiego idealizmu, oraz znaczenia angielskiej powieściopisarki Emily Brontë i angielskiego romantyzmu dla wielopłaszczyznowych rozważań wokół hermeneutyki osoby.

W 2018 i 2019 roku brałam udział w cyklu seminariów współorganizowanych przez International Institute for Hermeneutics i Uniwersytet Warszawski, na których wygłosiłam referaty traktujące o pojęciu piękna i czasu w lirycznych narracjach Woolf, zagadnieniu czasowości w ontologicznej hermeneutyce Heideggera, a także podejmujące temat cierpienia w świetle hermeneutyki osoby. Koncentrując się na zagadnieniu możliwości (*l'homme capable*), cierpienia (*l'homme souffrant*) i naszej odpowiedzi na podatność na cierpienie (*répondre à la vulnérabilité*) w wystąpieniach tych podkreślam nierozłączny charakter etyki i ontologii. Rozważania wokół tej tematyki zostały podjęte w referatach:

- 1) "From Suffering to Understanding: The Phenomenological Hermeneutics of the Constrained Self," International Seminar in Philosophy of Education: *Capability and Fragility: The Attributes of l'homme capable*, Uniwersytet Warszawski, 22 listopad 2018.
- 2) "In Search of Authentic Time: Martin Heidegger's *Augenblick* and Virginia Woolf's 'Moment of Being'". International Seminar in Philosophy of Education: *The Hermeneutics of Lived Time*, Uniwersytet Warszawski, 24 październik 2019.

3) "Beauty's Indispensability in the Ethical Imagination of Phronetic Education". International Seminar in Philosophy of Education *Phronetic Education: The (Im)Possibility of Action and the (Im)Possibility of Ethics*, Uniwersytet Warszawski, 10 październik 2019.

Badania nad współsubstancjalnym charakterem literatury i filozofii w szczególnie sposób zaznaczają się w wystąpieniach, które dotyczą uniwersalności hermeneutyki, językowego charakteru bycia-w-świecie, tożsamości i granic interpretacji. Nośnymi wątkami tematycznymi, które w nich podnoszę są również mądrość fronetyczna i jej znaczenie dla kształtowania osoby ludzkiej ku wolności, dialektyka skończoności i nieskończoności oraz hermeneutyczne rozumienie czasu. Do referatów, które w szczególnie sposób podkreślają uniwersalność hermeneutyki należą:

- 1) "Aporia of Time in Virginia Woolf's *Mrs. Dalloway* and 'Kew Gardens' in Light of Paul Ricoeur's Hermeneutics," *PASE Conference Old Challenges and New Horizons in English and American Studies*, Uniwersytet Jagielloński, Kraków, 19-21 kwiecień 2012.
- 2) "Paul Ricoeur's Narrative Identity and Mikhail Bakhtin's Polyphony of Speech; the Intersections," *The International Philosophical Congress; the Polyphony of Text and Life: Phenomenological Hermeneutics: Ten Years After the Death of Paul Ricoeur*; Kraków, 19-22 maj 2015.
- 3) "The Other, the Irrevocability of Death and the Aporia of Mourning – the Hermeneutic Approach," *Haunted Cultures/Haunting Cultures: Spectres and Spectrality in Cultural Practices*, Nicholas Copernicus University, Toruń, 23 wrzesień, 2016.
- 4) "Becoming an Author – a Hermeneutic Reading of Virginia Woolf's Autobiographical Writings." *Authored Cultures/Authoring Cultures: Negotiating Control Over Media Texts*, Nicolaus Copernicus University, Toruń, 7-8 grudnia, 2018.
- 5) "The Imperative of Phronetic Education for Practicing Freedom." *International Conference: The Politics of Reconciliation: Phronetic Education, Law, Medicine*, Instytut Studiów Europejskich, Uniwersytet Jagielloński, Przegorzały, 2 czerwiec 2018.
- 6) "The Quagmire of the Broken Universe: The Limits of Interpretation," *International Conference on Hermeneutics, Education, Law and Medicine, Ars Interpretandi, Hermeneutic Conversation Between the Text and its Reader*, Zakopane, 25 maja 2019.

Badania w dziedzinie hermeneutyki filologicznej i filozoficznej poszerzam niejednokrotnie o perspektywę dekonstruktywistyczną. W jej świetle rozpatruję np. motyw odpowiedzialności, winy i śmierci w twórczości Washingtona Irvinga i Alana E. Poe: "At the Threshold of the Dark: Death, Guilt, Responsibility, and the Question of Normalcy in Washington Irving's 'The Adventure of the German Student' and A. E. Poe's 'The Black Cat'"

– An attempt at a Deconstructive Reading”, 1 st International Conference All That Gothic, 17-19 listopada 2011, Uniwersytet Łódzki.

Referaty, oscylujące wokół filozofii postmodernistycznej i zjawisk kulturowych w postmodernie czerpią z dzieł ikon współczesnej filozofii francuskiej: Baudrillarda, Lyotarda, Foucaulta, Jamesona i Derridy. Badam w nich fenomeny charakterystyczne dla społeczeństw ponowoczesnych: poczucie fragmentaryzacji i alienacji ludzkiej egzystencji, relatywizm, konsumpcjonizm oraz umowny charakter rzeczywistości. Referaty, które w szczególny sposób koncentrują się na tej tematyce to: „Umiar, praca i jej owoc w społeczeństwach konsumpcyjnych” *Ogólnopolska Konferencja Naukowa, Umiar i rozsądek w relacjach społecznych*, UPJP II, Kraków, 27-28 kwiecień 2016; „Relatywizm moralny znakiem ponowoczesnej rzeczywistości,” *Społeczeństwo ponowoczesne – Społeczeństwo ponowoczesności*, UPJP II, Kraków, 15-16 maja 2015.

W wystąpieniach konferencyjnych, które dotyczą brytyjskiej prozy postmodernistycznej zajmuję się problematyką konstytutywnej i ekspiacyjnej roli opowiadania (*the healing and cathartic role of storytelling*), zagadnieniem tożsamości, różnicy i pojęciem Innego, a także kwestią zachwiania porządku aksjologicznego we współczesnym świecie. Do referatów, które zgłębiają pytania w tej materii należą np.:

- 1) “Motyw duchowej podróży w “Życiu Pi” Yanna Martela”, *Understanding Man by Thinking of God International Conference*, Akademia Ignacjanum, Kraków, 8-9 maj 2012.
- 2) “Evasion or/and expiation? – Telling/reading stories in *A Pale View of Hills* and *An Artist of the Floating World* by Kazuo Ishiguro,” *Self-Industry: Therapy and Fiction International Conference*, Ustroń, 22-24 wrzesień 2012.
- 3) “Acting and Being; Image/Identity Inversion in Angela Carter’s *Flesh and the Mirror*,” *Camouflage, Voyeurism, Exhibition. Discourses and Practices of Deception, Surveillance, Transparency and Exposure International Conference*, Ustroń, 19-22 wrzesień 2007.
- 4) „Inny, hybrydyzacja w *Kursach wymiany* Malcolma Bradbury’ego,” *Konferencja Dylematy wielokulturowości II: tożsamość-różnica-inny*, Ustroń, 9-12 kwiecień 2003.
- 5) “Intellectual and Moral Cannibalism in Malcolm Bradbury’s *Eating People is Wrong*”: *International Conference Spoiling Cannibals Fun? Cannibalism and Cannibalisation in Culture and Elsewhere*, Ustroń 21-21 wrzesień 2001.

6. Praca dydaktyczna i organizacyjna

Moje doświadczenie w prowadzeniu specjalistycznych zajęć literaturoznawczych obejmuje:

- 1) ćwiczenia z literatury brytyjskiej (Instytut Anglistyki, Uniwersytet Łódzki)
- 2) historię i kulturę literatury angielskiej i amerykańskiej (Akademia Ignacjanum, WZ Mysłowice)
- 3) ćwiczenia z literatury i kultury krajów angielskojęzycznych (Politechnika Częstochowska),
- 4) kurs: „wielokulturowość i regionalizm w literaturze amerykańskiej” (Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie)
- 5) historię i kulturę literatury angielskiej i amerykańskiej (Akademia Ignacjanum, WZ Mysłowice)
- 6) ćwiczenia z literatury i kultury krajów angielskojęzycznych (Politechnika Częstochowska)
- 7) seminarium i proseminarium z literatury angielskiej, seminarium z literatury amerykańskiej, wykład i ćwiczenia z historii literatury angielskiej, wykład i ćwiczenia z historii literatury amerykańskiej, wykład z literatury powszechnej (PWSZ Włocławek)
- 8) wykład z literatury amerykańskiej (PWSZ Płock)
- 9) ćwiczenia – analiza tekstów literackich (NKJO Włocławek)

W zakresie zajęć kulturoznawczych prowadziłam zajęcia kursowe:

- 1) z historii kultury i literatury angielskiej i amerykańskiej, historii angielskiego obszaru językowego, wiedzy o krajach angielskiego obszaru językowego (Akademia Ignacjanum, WZ Mysłowice)
- 2) z kultury Wielkiej Brytanii i USA, historii Wielkiej Brytanii, historii USA (NKJO Włocławek).

Posiadam także doświadczenie w prowadzeniu ćwiczeń z języka mediów (WSE, Kraków) i retoryki praktycznej (WSL, Warszawa), wykładu z teorii i praktyki tłumaczeń – nowoczesne technologie w tłumaczeniu (PWSZ Płock), oraz doświadczenie pracy jako starszy wykładowca w Projekcie Unijnym, w Katedrze Automatyki i Technik Informacyjnych, WIEiK, Politechniki Krakowskiej (NCBR, nr. proj. POKL.04.01.02-00-107/10). Wypromowałam 80 prac licencjackich z literatury brytyjskiej i amerykańskiej, a także byłam recenzentem prac licencjackich z zakresu obu literatur oraz opiekunem studentów Erasmusa (PWSZ Włocławek).

7. Przynależność do stowarzyszeń i inna działalność naukowa

Do moich prac naukowo-popularyzatorskich należą tłumaczenia wykonane np. do czasopisma "Information Precessing Letters" (2017), czasopisma "The Person and the Challenges. The Journal of Theology, Education, Canon Law and Social Studies Inspired by Pope John II" (2020) oraz artykułu: "From demoralization to Christian Hope. New Perspectives in the Contemporary Upbringing of Youth" do monografii wieloautorskiej *World Youth Days. A Testimony to the Hope of Young People* (2016).

Moje publikacje są dostępne w Google Scholar, The Philosopher's Index (Online Bibliography in Philosophy), Academia.edu i Researchgate. Od roku 2016 jestem recenzentem *Philosophy Study*, David Publishing Company, New York, USA. Jestem także recenzentem *Analecta Hermeneutica*, czasopisma o zasięgu międzynarodowym, które jest jedną z form działalności International Institute for Hermeneutics. Od roku 2021 jestem redaktorem tematycznym *Text Matters. A Journal of Literature, Theory and Culture*. Odbyłam staż naukowy na University of Manchester, Wielka Brytania (British Council Grant 1995), którego tematyką były nowoczesne formy nauczania języka angielskiego jako języka obcego. W 2015 roku odbyłam staż naukowy na Wydziale Filozofii i Edukacji, Uniwersytetu Wiedeńskiego, Austria (Erasmus Scholarship), który pozwolił mi rozwinąć badania nad współczesną filozofią francuską, a także pogłębił znajomość innych obszarów filozofii. Jestem beneficjentem grantu w ramach funduszu rozwoju naukowego Wydziału Filologicznego, Uniwersytetu Łódzkiego (2020-2021).

Jako członek Virginia Woolf Society of Great Britain, London regularnie uczestniczę w wydarzeniach upamiętniających życie i twórczość Virginii Woolf organizowanych przez stowarzyszenie, np. „V. Woolf Birthday Celebration”, „From *To the Lighthouse* to *Talland House*, Discussion with Author Maggie Humm,” „A Centenary Celebration of the Publication of *Monday or Tuesday*” i innych. Biorę także udział w spotkaniach i dyskusjach organizowanych przez Hildebrand Project (np. *Virtual Ethics Colloquium*, the University of St. Thomas, Huston, online). Przynależę to Stowarzyszenia Nauczycieli Akademickich Filologii Angielskiej, Polskiego Towarzystwa Badań Kanadystycznych i Polskiego Towarzystwa Neofilologicznego. Od roku 2014 jestem Junior Fellow of the International Institute for Hermeneutics.

Dotychczasowe badania, poprzez które uczestniczę w interdyscyplinarnym dialogu pomiędzy literaturą a filozofią inspirują mnie do rozwijania dalszej refleksji nad hermeneutyką filologiczną i filozoficzną. Wzajemne przenikanie się obu dyscyplin jest dla mnie niegasnącą

inspiracją i wyzwaniem do odkrywania nowych dróg interpretacji dzieła literackiego i pogłębionych rozważań filozoficznych. Spotkania pomiędzy literaturą i filozofią, eksponujące złożoność i piękno bliskości obu dyscyplin, które można wyrazić w łacińskiej sentencji *nec tecum nec sine te*, będą wytyczać dalsze kierunki moich badań.

Margonata Wola